

p. 107), qu'il fit faire lorsqu'il était abbé de Saint-Martin, comme il a été dit dans son histoire, et qui y étaient encore conservés au temps de Sanderus. Quand même il n'aurait eu d'autre part à ce rare recueil que d'en avoir conçu le dessein et dirigé l'exécution, il aurait rendu par là un grand service à la littérature.

17° Comme il paraît par là qu'il avait du goût pour la langue hébraïque, ne serait-on pas autorisé à le prendre pour cet Odon, auteur d'une introduction à la théologie, dans laquelle sont cités en hébreu plusieurs passages de l'Écriture sainte? (*Bib. Angl. ms. par. III, p. 545*). Il est vrai que cet auteur, dont l'ouvrage se trouve manuscrit dans les bibliothèques d'Angleterre, est simplement nommé Odon, sans qu'il y ait rien qui désigne ni sa patrie, ni son état, ni sa dignité.

18° Un manuscrit de la bibliothèque Pauline à Leipzig renferme un Traité ou Exposition du nombre de trois sous le nom d'Odon, qui n'y est pas autrement qualifié (*Montr. ib. p. 545*). L'ouvrage est orné de vingt-huit figures, pour rendre plus sensible ce qu'il contient. Simler (*Bib. ib.*), qui en parle, dit que son auteur était fort versé dans la connaissance des mathématiques. Ces traits conviennent presque tous à l'évêque Odon, et semblent le caractériser. Il était platonicien, secte de philosophes

A qui raisonnent beaucoup sur la combinaison des nombres. Il avait aussi coutume d'orner ses écrits de figures, comme il paraît par ses opuscules sur le péché irrémissible, et sur les canons des Évangiles. Enfin il était astronome, science qui suppose la connaissance de quelque partie des mathématiques. Malgré toutes ces conjectures, nous n'osons prononcer que le traité dont il est ici question soit son ouvrage.

19° Valère André et Cave (*Script. p. 560*), lui font encore honneur d'un recueil de conférences. Mais ici ces deux bibliographes ont confondu Odon, évêque de Cambrai, avec saint Odon, abbé de Cluni, à qui appartient cet ouvrage, et l'on n'en connaît point d'autre de cette nature qui porte le nom d'Odon.

20° Enfin il y a une lettre fort courte de notre prélat à Lambert, évêque d'Arras (*BAL. Misc. t. V, p. 345*). Ce n'est qu'un simple démissoire en faveur d'un clerc qui passait du diocèse de Cambrai à celui d'Arras. Il y a une autre lettre de Lambert à Odon. On publiait alors comme de la part de ce dernier, que l'empereur voulait changer les bornes des deux diocèses. Lambert lui expose l'injustice qui résulterait de ce dérangement, et il demande à Odon s'il a quelque part à ce projet; nous n'avons pas la réponse de l'évêque de Cambrai.

ODONIS

EX ABBATE PRIMO TORNACENSI, EPISCOPI CAMERACENSIS ECCLESIAE

OPUSCULA SACRA

NUNC PRIMUM STUDIO ANDREAE SCOTTI S. J. MAXIMA EX PARTE IN
LUCEM EDITA

(*Biblioth. Patr., tom. XXI, pag. 221.*)

EXPOSITIO IN CANONEM MISSÆ

ODONIS PRÆFATIO

Odo, Cameracensis Ecclesiæ minister indignus, C
Odoni, dilecto filio suo, sub venerabili abbate
Hastiginensi Fulgentio, Dominicis castris militanti,
salutem.

Præsumptionis argui timeo, quod ausus sum rem
difficilem contingere, et extendere conatus in alta
profunditate: scilicet exponere canonem altaris, et
probare tanta mysteria, sicut scriptum est: *Affora*

te ne quaeris, et fortiora te ne scrutatus fueris
(*Eccli. vii*). Sed quomocunque me judicent alii,
tu scis, frater, quanta precum instantia me vicisti,
ut tantum onus sustollerem, magis credens adju-
vari devotione et precibus tuis quam mea virtute.
Impium enim erat tanto desiderio non acquiescere,
etiamsi vires excedat: et judicavi magis sub fasce
ruendum, quam tibi omnino contradicendum. Ita

que confusus in Dei auxilio, ut tuis precibus tibi A
cœpi prærens apud te, et absens perfecti sine te.
Odo autem, ut textus ejusque capituli præscribatur
expositioni totius, ne cito præsumantur additiones
vel detractiones, vel mutationes in sacro Canone:
quod nefas ducimus fieri, sine Romano pontifice.

TEXTUS CANONIS.

PRIMA DISTINCTIO.

*Te igitur clementissime Pater, per Jesum Christum
Filium tuum, etc.*

EXPOSITIO DOMINI ODONIS.

Quia dignum et justum est nobis tibi agere
gratias: *Te igitur, clementissime Pater*, rogamus,
ut a nobis sacrificium accipias. Et quia nostras
voces supplicii confessione admittis, *Te igitur,
clementissime Pater, per Jesum Christum Filium* B
tuum supplices rogamus, et reale sacrificium acce-
ptari, ut laudes vocum substantiale sequatur sacrifi-
cium.

Rogamus et petimus. Rogatio ostendit humilitatem,
petitio confidentiam; qui aliquid implorat
humilitatem debet ostendere et de impetratione
confidere. Itaque supplices rogamus, confidenter
petimus. Unde scriptum est: *Petat a Domino nihil
hæsitan.* Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris
(Jac. 1). Et iterum: *Quidquid credentes petieritis,
accipietis* (Marc. xi).

Uti accepta habeas et benedicas. Accepta, id est
grata et placita. Accepta habeas, culpæ nostris data
venia non offensus, imo nostra devotione placatus.
Et benedicas, multiplicando gratiam, augendo dignitatem,
imò convertendo in excellentissimam
immortalitatis et incorruptionis creaturam.

Hæc dona. Hæc dona, quæ tibi donamus, ut tibi
maneant per tuam benedictionem firmata; hæc
dona quæ tibi donamus, ut apud te consistent per
tuam benedictionem incorrupta; hæc dona quæ tibi
donamus, ut flant tibi Deus assumpta, siquidem
Verbum caro factum est (Joan. 1)

Hæc munera. Solemus illos munerare a quibus
aliquid molimur obtinere. Hæc munera quibus te
in pane terreno muneramus, ut obtineamus eum
cœlestem; hæc munera, quibus in corporali cibo te
muneramus, ut alimentum inde spirituale consequamur;
hæc munera, quibus te muneramus in sub-
stantia panis et vini, ut percipiamus inde corpus et
sanguinem Christi.

Hæc sancta sacrificia illibata. Sancta, quia Deo
oblata; illibata, quia adhuc integra et intacta.
Neque enim contingi debent, donec sumpserint vim
spiritualem, et conversa fuerint in Christi corpus
et sanguinem. Nam prius sumpta, corpus tantum
pacerent. Unde quidam superioribus adjungunt
quod sequitur, sic distinguendo. Illibata imprimis,
id est intacta primum quousque divina benedictione
munita, ad salutem sumantur animæ et corporis.
Ex hoc verbo admonemur, ut appositus panis
integer sit et nulla fractione vel læsura violatus.

*Imprimis, quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua
sancta Catholica.* Imprimis, quod superioribus jungitur
secundum prædictum sensum, jungitur etiam
inferioribus, significando quod offeramus hostiam,
primum pro tota Ecclesia, deinde pro aliis qui
sequuntur.

Quam pacificare ab hostibus visibilibus et invisibilibus
ut nec hominum persecutionibus concutatur, nec instinctu
dæmonum criminibus polluat.

Custodire. In ipsa pace.

Adunare. Ne schismatibus ullis et hæresibus
dividatur, sed in unitate sacramentorum catholice
fidei, in omnibus tota adunetur Ecclesia.

Et regere digneris toto orbe terrarum. Ut in suis
consiliis, dispositionibus, judiciis, decretis, institutis,
actionibus nullo decipiatur errore, et in omnibus
tuo ducatur moderamine.

*Una cum famulo tuo papa nostro, et antistite
nostro, et rege nostro, et omnibus orthodoxis
atque catholicæ et apostolicæ fidei cultoribus.* De
toto descenditur ad partes, ut, cum imprimis pro
tota Ecclesia oratio fieret, postea de singulis solliciti
simus. Alio namque tota Ecclesia eget regimine,
alio singulæ Ecclesiæ, et alio singuli homines. Alia
cura rebus est exhibenda publicis, alia privatis. In
tribus autem personis pro quibus orandum proposuit,
hoc observandum videtur, ut pro papa vero, et
antistite et rege orent reliqui presbyteri.

Orthodoxis. Id est, vita et doctrina gloriosis,
quorum fama dilatatur in populo, merito vitæ et
doctrinæ.

Fidei cultoribus. Non fidem tantum habentibus.
Aliud est enim fidem habere, et aliud fidem colere;
fidem colit, qui studet et intendit secundum fidem
vivere cum multi fidem habeant qui hoc non
faciant.

TEXTUS CANONIS.

DISTINCTIO SECUNDA.

*Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum,
NN. et omnium circumstantium, quorum tibi
fides cognita est, et nota devotio, pro quibus tibi
offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium
laudis, etc.*

EXPOSITIO DOMINI ODONIS.

Prima periodus hucusque protensa pro tota
Ecclesia omnibusque fidei cultoribus orat. Secunda,
quæ hic incipit, pro præsentibus se accingit qui
sancti sacrificii sunt astipulatores et cooperatores.
*Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum
et omnium circumstantium,* id est, *Memento quidem
eorum quos supra proposui, id est omnium catholice
fidei cultorum, tam masculorum quam feminarum,
et omnium circumstantium, scilicet qui
corporaliter adsunt, sanctorum cooperatores mysteriorum.*
Neque enim tanta sufficio sacramentorum
conficere, nisi collectæ multitudinis adjutus oratione,
quam prius etiam sum hortatus ad orationem,
dicendo: *Orate, fratres.* Et sicut prima periodus,
toto descendit ad partes, ita secunda hæc ab uni-

versali procedit ad particulare. Omnes vero circumstantes, particulariter sequuntur. Et ne presentibus intersint aliqui fidei prævaricatores et vitiosæ vitæ, subjungitur.

Quorum tibi fides cognita est. Id est, qui probatæ fidei sunt, et depositionis apud te. Cognoscere etenim Dei, approbare est. Aliter: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum.* Et quia consequens in quibusdam codicibus invenitur littera, aliquorum fieri memoriam nominatim significatur. Unde quidam usu tenent hoc in loco memorandi, quos chariores habent, consequenter subjungentes: Et omnium circumstantium, ut, facta memoria charorum absentium, sit et astantium.

Et omnium circumstantium. Cum primitus missæ sine collecta non fierent, postea mos inolevit Ecclesiæ, solitarias et maxime in cœnobiis fieri missas.

Et cum non habeant quam pluraliter collectam salutent, nec plurales mutare possunt salutationes, convertunt se ad Ecclesiam, dicentes se Ecclesiam in Ecclesia salutare, et in corpore totum corpus alloqui, et virtute totius communionis in Ecclesia confici sancta mysteria per gratiam Dei, nec esse quemquam alicubi infidelium, qui vivificorum non fiat particeps et cooperatorius sacrosanctorum, dum in corpore Ecclesiæ adhæret capiti, velut utile membrum. Secundum quem sensum, in hoc loco circumstantes accipiuntur omnes ubique fideles, qui in unitate totius corporis, et sibi adhærent invicem, et summo capiti, ut quidquid boni fiat in toto corpore, ab eo nullo modo sit alienus, quisquis ab ipso corpore non est divisus, sed omne bonum cuilibet membro in salubrem succum ministretur, ut totum corpus vegetetur a Spiritu Dei. Et hoc modo repetitur oratio, quæ prius facta est pro omnibus catholicæ fidei cultoribus a solitariis dicentibus frequenter iterandas orationes, ut saltem importunitate vincatur Deus.

Quorum tibi fides cognita est, id est ideo, Domine, memento omnium circumstantium, omnium scilicet fidelium, quia eorum tibi fides cognita est et nota devotio. Sic solitarii hunc locum intelligunt.

Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt. Non solum sacerdotes et clerus, (qui secundum diversos gradus divinis occupantur divitiis) offerunt, sed etiam audientes, qui votis et orationibus assistunt cooperantes, et osculo pacis tanquam communicant, confirmantes quod actum est.

Ut sacrificium laudis, vere laudis est divinæ hoc sacrificium, sicut in hoc officio testati sumus: dignum et justum est, æquum et salutare Deo Patri gratias agere, et cum laudibus angelicis precati sumus nostras voces admitti.

Pro se suisque omnibus; pro nobis offerimus, quando sacrificio poscimus Deum habere, et tutorem contra pericula corporis et animæ, et propitium ad obtinendos successus bonos in utra

A parte. Pro nostris omnibus quando oramus pro amicis nostris et rebus. Supplicamus enim pro pace amicorum, quando sunt in bello; pro tranquillo reditu, si sint in itinere; pro sanitate, si in infirmitate decumbunt; pro conversione, si perverse vivunt; et contra amicorum incommoditates ut, adjuvante Deo, evadant. Pro rebus nostris frequentes in libris Missalibus invenimus postulationes. Oramus enim tempore sacrificii contra incendia, pro locis nostris; contra nimium aeris siccitatem, vel tempestatem, pro fructibus nostris; contra pestem pro animalibus nostris; contra alia damna, pro rebus aliis. Habemus enim secundum Apostolum in Christo consolationem presentis vitæ et futuræ (I Tim. iv)

Pro redemptione animarum suarum. Hoc enim solum est sacrificium quo redimi potuimus, cujus bonum sufficit contra nostrum malum, quod magis est bonum, quam peccatum nostrum sit malum, et ideo majori pretio redimit nos a nostro malo.

Pro spe salutis, et incolumitatis suæ. Hoc sacrosanctum sacrificium, non solum liberat nos a malis, sed etiam accumulatur nos bonis; non solum nos eripit a pœnis, sed etiam auget gaudia salutis et incolumitatis. Salutis, inquam, æternæ animarum, incolumitatis, id est incorruptionis perpetuæ corporum, et hoc est pro quo offerimus tam pretiosum munus.

Tibique reddunt vota sua. Offerendo sacrificium laudis, reddunt tibi vota sua. Aliter forsitan vota sua non redderent, nisi tale sacrificium offerrent. Adjuvantur sacrificii virtute, ut vota queant reddere. Difficile est comprimere vitia, virtutes in habitum trahere. Sed ut hæc vota queant reddere sancti, a Deo necesse habent roborari.

Æterno Deo, vivo et vero. Ad differentiam falsorum deorum et insensibilium, quibus gentes astra solvebant. Communicantes, tibi offerunt sacrificium laudis, tibique reddunt vota sua.

Communicantes. Extra communionem namque non est locus offerendi Deo veri sacrificii vel vota solvendi.

Et memoriam venerantes. Aliter Deo gratum non offerimus sacrificium, aliter Deo utiliter vota non solvimus, nisi memoriam sanctorum veneremus. Qui enim membra Christi non honorat, nec Christum, qui caput est, honorare potest. Et qui non honorat Filium, non honorat illum qui misit illum. Honoremus ergo caput in membris, Deum in sanctis suis, ut eorum meritis precibusque, in omnibus protectionis divinæ muniamur auxilio.

In primis gloriosæ, etc., usque Muniamur auxilio per eundem Christum Dominum nostrum. In veneratione sanctorum hæc ratio custodienda est, ut primum et super omnes beata Dei Genitrix honoretur, secundum apostoli, tertio sancti martyres, inde alii sancti omnes.

Hanc igitur oblationem. Quia hoc sacrificium tibi offerimus in corpore Ecclesiæ communicando, et

memoriam sanctorum venerando. Igitur hanc oblationem, precamur, ut *placatus accipias* : ut scilicet si peccatis nostris præpedimur, communionem saltem sanctæ Ecclesiæ et sanctorum tuorum veneratione placearis ad accipiendum quod tibi offerimus sacrificium.

Servitutis, id est cleri, tibi (qui secundum acceptos gradus in hac oblatione sacrificii servimus).

Sed et cunctæ familiæ tuæ, id est totius assistentis collectæ. Solitarii sic intelligunt servitutis nostræ, id est me cum meo ministro. Sed et cunctæ familiæ tuæ, id est cunctæ Ecclesiæ.

Quæsumus, Domine, etc., usque *ibi grege munerari per Christum Dominum nostrum*.

Diesque nostros in tua pace disponas. Signanter tua posuit. Est enim pax mundi, est et pax Dei. Pax mundi inutilis, pax Dei salubris. Pacem constituit mundus, ut libere liceat uti voluptatibus. Pacem dat sanctis Deus, ut mandatis intenti divinis secreta studeant virtutibus.

TEXTUS CANONIS.

DISTINCTIO TERTIA.

Quam oblationem tu, Deus, in omnibus, quæsumus, benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem acceptabilemque facere digneris : ut nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi Filii tui, Domini nostri Jesu Christi.

EXPOSITIO DOMINI ODonis.

In superioribus periodis, prima scilicet et secunda, oravimus pro Ecclesia, pro fidei cultoribus, pro astante collecta. Hæc tertia periodus quam ingredi-mur maxime occupatur circa sacrificium, ut fiat perfectum, et in aliam mutetur substantiam immortalem et incorruptam. *Quam oblationem* et cætera, usque : *Acceptabilemque facere digneris*. In omnibus benedictam gloria, ut gloriosa fiat; benedictam immortalitate, ut fiat immortalis; benedictam incorruptione, ut incorrupta fiat; benedictam divinitate, ut Deus fiat. Transit ad partes a toto, ut universalis benedictionis partes imprecatur hostiæ, cui universam benedictionem fuerat imprecatus, ut cum prius posuerit in omnibus benedictam particulariter subjungat, ascriptam, et ratam, et rationabilem, et acceptabilem, quæ sunt partes omnimodæ benedictionis.

Ascriptam. Scimus quia in Trinitate quæ Deus est, *Filius sit splendor paternæ gloriæ, et figura substantiæ ejus*. Qui ergo figura et imago est patris, patrem imaginatur et offigurat, quasi sculptura quædam ejus, vel scriptura in qua pater splendet; id est bene apparet ut recte filius dicatur splendor ejus. Est ergo pater insculptus atque inscriptus filio, cujus figura filius est et imago, ut filius sit ejus scriptum, quem sibi habet inscriptum. Aliter filius dicitur scriptum, quia habet in se formam omnium rerum. Sic enim omnia creata sunt, ut divini verbi formæ digesserunt; nec aliter in essentiam prodierunt, quam in verbo summo formæ dictaverunt. Non sunt ibi aliud formæ, aliud ipsum verbum, ubi nihil est aliud et aliud, sed omnia sunt id ipsum : ut quamvis formarum diversitas intelligibiliter ibi

A subluceat, non sunt tamen omnia nisi unum et id ipsum verbum; et quamvis ibi est vera et perfecta unitas, ibi tamen, secundum creatas res quædam apparet diversitas; sicut cum *semel locutus est Deus* in psalmo (*Psal. Lxi*), Propheta duo intelligit in uno verbo. Unde scriptum est : *Quod factum est, in ipso vita erat* (*Joan. i*). Factum est de nihilo, erat tamen in verbo : Factum est crealiter, erat æternaliter. Erat in summa arte, factum est in re. Vivebat in ratione artificis formaliter, factum est in realitate subsistendi substantialiter. De nihilo prodiit, ut substantialiter esset quod factum est. In verbo vivebat, ut formaliter esset antequam substantialiter esset. Factum est multiplex, Verbum est simplex. In verbo simplex erat, quod multipliciter factum est. Mirabiliter videtur in uno pluralitas, in simplici multiplicitas; videtur et non comprehenditur. Potest videri, nequit explicari, quomodo unum verbum inscriptum sit omnibus formis omnium rerum, sicut alibi scriptum est : *Calamus scribæ velociter scribentis* (*Psal. XLIV*). Pater est scriba qui verbo suo velociter inscribit omnia. Velociter scribit, quia alterum non moratur pro altero. Velociter scribit, quia sine mora scribit, omnia. Est ergo Filius Dei, verbum scriptum. Sed et corpus assumptum, recte dicitur scriptum. Sicut enim vox transitoria scribitur, ut quæ per se fugit, scripto permaneat; sic corruptibile aliquid scribitur, cum in incorruptum transit, ut quod corruptione transitorium erat, scripto incorruptionis permaneat. Sic ergo corpus Christi quoddam scriptum est, quod de passibili carne impossibile factum est in resurrectione, et de pane terreno quotidie fit cælestis, super altare. Sic ergo in Christo, et verbum dicitur scriptum, et corpus etiam nihilominus dicitur scriptum. Quid autem est ascriptum, nisi scripto appositum scriptum? est ergo corpus Christi non solum scriptum, sed etiam ascriptum, id est scripto appositum scriptum, id est verbo corpus adjunctum. Quando igitur oramus hostiam fieri ascriptam, quid aliud optamus nisi ut quæ adhuc est panis corruptibilis, fiat substantia incorrupta? id est de voce fiat scriptum scripto, id est verbo, adjunctum. Fac ergo, Domine, nostram oblationem ascriptam, id est scriptum scripto adjunctum, ut pretiosum Christi corpus fiat, verbo Dei adunata, et in unitate personæ conjuncta.

Ratam. Ratum dicimus, quod certum et fixum habemus. Fiat ergo rata, id est non remaneat instabilis et mutabunda corruptione, sed permanens et fixa fiat incorruptione, et ideo certa.

Rationabilem. Sanguis taurorum aut vitulorum non sufficit expurgare nos a peccatis (*Hebr. x*). Minor est enim ad hominem. Pro homine ergo rationali, rationalis hostia sufficit sola. Fiat ergo nostra hostia rationalis : siquidem homo assumptus a verbo, ex anima rationali et humana carne subsistit. Fiat hostia nostra rationalis, ut hominem verum pro hominibus offeramus, et in hostia rationali Deus propitiatur hominibus. Fiat rationalis,

ut offeramus rationabiliter. Nam qui offert emendari non studens, offert irrationabiliter. Qui offert habens cor impœnitens, irrationabiliter offert; sicut Cain recte quidem offerens, sed non recte dividens. Recte quidem obtulit Deo, sed non recte divisit, qui emendari non studuit. Unde scriptum est: *Ad Cain et ad munera ejus non respexit* (Gen. iv). Nam quem Deus non novit, nec oblationem ejus recipit pessimi namque hostia, irrationabilis est, sicut scriptum est: *Qui non audivit legem, oratio ejus erit execrabilis* (Prov. xxviii). Fiat ergo rationabilis hostia, ut rationabiliter eam cum timore et pœnitentia offeramus. Vel fiat rationabilis hostia, id est pro rationabili et recta vel honesta causa. Si quis enim offerat, ut quæ furto ablata sunt reinvenire, seu hostem occidere, vel rapinam perpetrare, seu nummos aut gratiam acquirere valeat, rationabilis non dicitur offerendi causa, ideo nec acceptabilis est talis hostia. Hostia ergo nostra et merito offerentium, et offerendi causa fiat rationabilis, ut consequenter fiat etiam acceptabilis.

Acceptabilem. Non potest non esse acceptabilis, quæ superiores tres species respicit omnimodæ benedictionis. Non potest Deum odisse Deus. Sed quia *charitas est Deus* (II Joan. iv), diligit Deum Deus, et acceptabilis est Deo hostia quæ Deus est. Quid ergo oramus fieri acceptabilem, quæ non potest displicere? Nam quæ acceptabilis est per se, displicet pro offerente. Pro offerente respicitur, quæ quantum sua refert acceptatur. Acceptatur pro sanctis, non acceptatur eadem ipsa pro impiis. Pios adjuvat, C impios damnat. Pius prodest ad salutem, nocet impiis ad damnationem.

Ut nobis corpus et sanguis fiat dulcissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi. Posuerat ergo in omnibus benedictam, subjunxit quatuor species: ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem. Sed hæc omnia clausa erant, minus intelligebantur, minus patebant; aperuit ostium, patefecit totum, scilicet ut nobis fiat corpus et sanguis Christi. Hic totum completur, hic totum perficitur, ut fiat corpus et sanguis Christi tantum. Solum Christi corpus et sanguis est hostia in omnibus benedicta, ascripta, rata, rationabilis, acceptabilisque. *Ut nobis corpus et sanguis fiat.* Signanter posuit (*nobis*), id est catholicæ fidei cultoribus. *Nobis* exclusit paganos, exclusit Judæos, exclusit hæreticos, *Nobis* communicantibus, memoriam sanctorum venerantibus. Non est enim locus veri sacrificii, extra catholicam Ecclesiam.

Qui pridie quam pateretur, usque manus suas.

Accipit panem, adhuc panem, nondum carnem.

Et elevatis oculis in cœlum ad te Deum Patrem omnipotentem tibi gratias agens benedixit. Benedixit, suum corpus fecit. Qui prius erat panis, benedictione factus est caro. Modo caro, jam non panis.

(2) Non enim panis transubstantiatur in corpus Christi, nisi virtute illorum verborum: *Hoc est corpus meum*, nec ante est corpus per ullam benedi-

Ac fregit. O miraculum, frangebatur inter digitos, sedens incolumis inter discipulos. Erat integer, et dividebatur in partes; in manibus tenebat seipsum, et de manibus discipulis se porrigebat edendum. Hoc signabat *David*, qui secundum aliam translationem *coram Achis rege in suis manibus ferebatur* (I Reg. xxi). Sic nos quotidie Christum in altari consumimus, et permanet; manducamus, et vivit; atterimus dentibus, et integer est. Consumimus autem, manducamus et atterimus non tantum specie, sed et re; non solum forma, sed et substantia. Et miro modo consumitur permanens, atteritur incorruptus, distribuitur indivisus, sicut post resurrectionem, palpandum præbuit spirituale corpus. Cum simili contrarietate non sit palpabile quod spirituale est, nec sit spirituale quod sit palpabile. In specie enim et sapore panis et vini manducamus et bibimus ipsam substantiam corporis et sanguinis, sub eisdem qualitatibus mutata substantia: ut sub figura et sapore substantiæ prioris, facta sit vera substantia Christi corporis et sanguinis.

Dedit discipulis, etc., usque corpus meum. Patet quod panis accepta benedictione factus sit corpus Christi. Non enim post benedictionem dixisset: Hoc est corpus meum, nisi in benedictione fieret corpus suum (2).

Simili modo postquam cœnatum est, accipiens et hunc præclarum calicem. Si Christus accepisset calicem cœnæ, dicitur hunc accepisse. Unus ergo calix est hic et ille. Nisi enim unus sit, dici non potest in illo hunc accepisse. Est ergo unus etiam quando in altari manibus accipitur ut benedicatur, et nedum sanguis est, sed est adhuc vinum, propter unitatem fidei, et illius cui, et in cujus honore fideliter offertur. Ea enim fide quotidie accipitur benedicendus, ut modo fiat quod tunc futurus erat. Et quia hæc fides una est in tota Ecclesia, et ille unus cui tunc et modo offertur; ideo et calix cum accipitur, etiam ad divina verba est unus; sicut et omnium ecclesiarum altare dicitur unum, quia in eo secundum unam fidem, unum Dominici corporis offertur quotidie sacrificium.

Præclarum. Præclarum dicit calicem adhuc vini, usque dum statim fiet præclarus, quando sanguis erit, sicut scriptum est: *Calix meus inebrians quam præclarus est* (Psal. xxv). Vel ad comparisonem ejus quem obtulit Melchisedech, et cæterorum Veteris Testamenti, vel propter præclaram illius majestatem, cui offertur. Unde et in sequentibus dicitur. Offerimus præclaræ majestati tuæ. *Calicem.* Metaphorice id quod continet pro eo quod continetur, id est vas pro liquore vini et aquæ.

In sanctas, etc., usque benedixit, id est sanguinem suum fecit. *Dedit discipulis, etc., usque sanguinis mei,* intransitive dictum est; et est secundum figuram casus pro casu. Calix sanguinis mei, ac si di-

ctionem, quam proferantur illa verba, quæ sane sunt efficaciter operatoria transubstantiationis. Vide S. Thom., III p. q. 78, a. 4.

ceret, calix scilicet sanguis meus. Similiter hic potest quod benedictione fuerit factus sanguis. Ad benedictionem enim præmissam subdidit: Hic est calix sanguinis mei.

Novi et æterni testamenti. Novum enim Evangelii testamentum in æternum confirmavit sanguine mortis suæ. Sic Abraham oblatis ovibus et bobus, cum Abimelech, et Phicol principe militiæ percussit fœdus, id est oves et boves percussit in fœdus, ut sanguine animalium et morte fœdus confirmaretur (*Gen. xxi*). Et Jacob fugiens in Galaad, facto juramento cum avunculo suo Laban, immolavit victimas, ut sanguine victimarum fœdus juramenti confirmaretur (*Gen. xxxi*). Et Moyses, ut confirmaret testamentum quod accepit in Sina, victimæ sanguinem aspersit hyssopo, in totum populum, et tabernaculum (*Heb. ix; Exod. xxiv*).

Mysterium fidei pertinet ad fidem catholicam credere post benedictionem esse verum sanguinem, ut infidelis sit qui hoc non crediderit. Item dicitur mysterium quod sensibilibus tegitur occultum, sicut veritas sanguinis in sapore vini latet et specie. Calix ergo altaris est mysterium fidei, quia sub figura et sapore vini occultus creditur verus sanguis. Est mysterium fidei, quia quod creditur sensibilibus quibusdam obtegitur. Nam verus sanguis creditur quod vinum visu sentitur et gustu. Est fidei mysterium, quia quod fides credit intus est occultum. Intus est verus sanguis vera fide, exterius est falsum vinum vera specie. Sentitur vinum et non est. Non apparet sanguis, et est. Sensus decipitur qualitate, certa tenetur fides rei veritate. Ideoque sanguis dicitur fidei mysterium, quia sanguinem fides credit intus occultum. Apertum est quod sentitur, occultum est quod creditur. Et si quid occultum est fide fidei est, sicuti quod patet est sensus. Est ergo sanguis mysterium fidei, siquidem occultus pertinet ad fidem.

Qui pro vobis et multis effundetur in remissionem peccatorum. Pro vobis, scilicet præsentibus; pro multis, paganos et Judæos discernit, et falsos Christianos.

Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Nam sine hac memoria non conficimus Domini corporis et sanguinis sacramenta. Tolle verba Christi, non fiunt sacramenta Christi. Vis fieri Christi corpus et sanguinem, appone Christi sermonem. Facit sermo Veritatis quod dicit: *Quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt* (*Psal. xlvi*). Sine dubio fit in creatura quod Christi sermo dicit de creatura. Etenim omnipotens sermo tuus, o Genitor. Fit ergo sermone Christi corpus et sanguis Christi. Quæ quoties verbo potenti sumimus, mortem Domini, donec veniat, memoramus (*I Cor. ii*).

(3) Quod ait Odo, hostiam eucharistiæ non esse carnalem aut corporalem, sed spiritualem, non negat verè et realiter adesse in illa veram Christi carnem, sed intelligit non esse corporalem, hoc

Et ne sub his mysteriis hæc memoria refugiat a nobis, subjungit.

Unde et memores, Domine, nos servi tui, id est qui secundum cleri gradus acceptos, officio hujus sacrificii deservimus, vel (secundum solitarios) hic in præsentem ministramus.

Sed et plebs tua sancta quæ pro veneratione hujus sacrificii hic est in præsentem devote collecta; et (secundum solitarios) in unitate Ecclesiæ fideliter ubique viventium.

Ejusdem Christi Filii, et cætera, usque *domis æ datis.* Donum est ad dandum, etiamsi non detur, paratum. Donum est, quod dari potest. Datum vero, quod in alterius possessionem est jam translatum, quod de possibilitate jam prodiit ad actum, quod jam possidetur. Corpus ergo et sanguis Christi sunt dona a Deo nobis parata. Dona sunt, quæ utiliter dari possunt. Dona sunt vera, sed in cælo collocata in Christo. Data vero, quando fiunt nobis de creatura panis et vini; data quando sumimus in altari, quando reficimur inde sensualiter. Dona, in cælo; data, in terra. Dona, apud Deum in Christo; data, super altare in sacramento. Dona, in cælo nuda et aperta; data, in altari, tecta sensibilibus et occultata: tamen hic et ibi, ea vera.

Hostiam puram. Antea veteris legis hostiæ de irrationalibus animalibus carnales erant, squaloribus spurcitiæ carnalibus, nidoribusque plenz, et dentium contritione in fæces et stercorea redactæ. Hæc autem hostia pura est, quia, quamvis caro vera sit et sanguis, tamen spiritualis est et incorrupta (3). Dividitur, et consumi non potest. Consumitur, et incorrupta manet. Teritur, et est illæsa. Frangitur, et intègra est. Hæc hostia caro est, non carnalis, sed incontaminata lux, et ideo pura. Corpus est, et non corporalis, sed spirituale lumen, et ideo pura. Para mundans, pura purificans; pura, quia divina, purior luce corporea.

Hostiam sanctam. Hostiæ veteres erant quidem sanctæ, sed non per se sanctæ, sed quia typum gerebant hujus hostiæ sacratæ. Illæ imperfectæ erant, et ideo minus sanctæ; ista perfecta, et ideo plene sancta. Illæ dimittebant peccatum unius; ista tollit peccata totius mundi. In illis tantum erat remissio; in hac autem est pretium plenum et perfecta redemptio. Illæ impetrabant veniam debiti sine solutione, hæc reddit debitum, plena recompensatione. Ideo hæc plene et perfecte sancta, illæ sanctæ, sed minus et imperfecte.

Hostiam immaculatam. Id est sine omni macula culpæ; utpote concepta et nata sine peccato, et deinde sine culpa vixit in mundo, ideo immaculata. Nata quidem est de humana carne, sed sine conditione propagationis humanæ, ideo immaculata. Est sine viro de sancta Virgine concepta, ideo immaculata

est non solo corporali et externo ritu immolari et reliquas carnales hostias, sed inesse illi vim spirituales et divinam nec sacrificari corpus Christi et terna specie carnis; etc.

lata. Est concepta sine humano opere, sola virtute divina, ideo immaculata. Non enim potest initium habere culpabile opus quod solus Deus fecit et non alius, ideo immaculata. Hominis enim initium, qui sine humana administratione, solo Deo auctore creatus est (quamvis de massa peccatrice) non possumus culpasse, nisi Deo peccatum velimus ascribere, ideo immaculata. Tamen de pura ab omni peccato virgine, creditur conceptus et natus, ideo immaculata. Ex quo enim angelica salutatione audivit: *Gratia plena* (Luc. 1), creditur purificata fide etiam reliquum vitæ, custode Spiritu sancto, vixisse sine omni culpa (4). Ab immaculata ergo sumpta est hæc hostia, ideo et ipsa immaculata. Et hoc loco admonemur quod panis appositus altari debet esse candidissimus, et in quo nulla possit inspicere macula, ut hoc appareat in figura quod prædicatur de substantia, ut pura et immaculata videatur exterius figura, cujus substantia dicitur interius pura et immaculata.

Panem vitæ æternæ. Cum panem audis, ne putes esse qui fuerat ante benedictionem, ne decipiaris mutata substantia. Prius erat panis, modo non est panis, sed sola caro. Sed panem dixit, quasi diceret cibum, sicut scriptum est: *Ego sum panis vivus* (Matth. vi). Et, *panem angelorum manducavit homo* (Psal. lxxvii). Quomodo est panis vitæ æternæ, qui sumitur a multis ad damnationem? Hujus panis virtus, *fides est, quæ per dilectionem operatur* (Gal. v). Est enim et panis mysterium fidei, sicut de calice dictum est. Sumptus ergo sine fide, non proficit. Nam si hic panis est mysterium fidei, id est occultum, quod sola cernitur fide, quid prodest sine fide sumi quod sine fide non cernitur? Oculum perdidisti, quid cæco prosunt in arca divitiarum? Quid prodest divitias humanæ redemptionis in te recondere, quas non vides oculo fidei perditæ? Unde scriptum est: *Qui manducat et bibit corpus et sanguinem Domini indigne, judicium sibi manducat et bibit* (I Cor. xv). Nam ille manducat indigne qui manducat sine fide quæ per dilectionem operatur. Est ergo hic panis vitæ æternæ, non iis quidem qui tantum ore sumunt, sed iis qui etiam mente, non qui premunt dente, sed qui tangunt fide. Unde scriptum est: *Noti me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Joan. xx). Ac si diceret: Vis me manibus tangere, vis me corporaliter tangere, non sic, fidem tuam volo. Fide me tange, crede ad Patrem me ascendisse, id est me esse æqualem Patri.

Et; calicem salutis perpetuæ. Quod diximus de pane, idem potest dici de calice. Et quod dictum est vitæ æternæ, et salutis perpetuæ.

Supra quæ, etc. usque *immaculatam hostiam.* Finis respicit ad principium. Supra quæ, scilicet sanctum sacrificium, immaculatam hostiam respicere digneris et accepta habere, ac si diceret: *Supra quæ*

A respicias et accepta habeas, ideo quia sanctum sacrificium sunt et immaculata hostia, ut, qui de merito nostro diffidimus, majestate tanti sacrificii adjuvemur. Cur autem oramus Patrem propitium et serenum esse super hostiam, et eam acceptam habere, qua nihil habet acceptius, et quam semper propitius et serenus respicit? Inde enim scriptum est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (Matth. iii). Sed ad offerentes est hoc referendum, ut, qui pro peccatis terrentur et de se diffidunt, hostiam acceptabilem sibi prætendant, ut ejus seuto se protegentes, sub ea propitium sibi Patrem serenumque deposcant, et ei se acceptos desiderant sub ea quam nunquam non acceptabilem dubitant, ut qui Patri per seipsos non audent offerre, ne malis irritent, dilectum Filium proponant, ut subeant, et sub ejus tutela ante conspectum Patris introeant. Oramus ergo ut acceptabilis hæc hostia sit, placeatque pro nobis, ut, cum offerimus quod placet, placetur nobis Deus. Unde et exempla sanctorum adhibentur Abel justus patriarchæ Abrahamæ, summi sacerdotis Melchisedech, ut, sicut eorum sacrificia Deus acceptavit, eis propitiando, ita suscipiat hostiam hanc, nostri miserando. Melchisedech sacerdos summus dicitur, qui inter sacerdotes illius temporis habebatur.

Supplices te rogamus, et usque *divinæ majestati tuæ.* Et hic mirum est quomodo oramus corpus et sanguinem Domini in conspectu Dei perferri, cum scriptum sit: quia *Christus semper assistit vultui Patris, interpellans Deum pro nobis* (Heb. vii), et legimus quia *Christus, ascendens ad cælum, super omnia exaltatus est, sedens ad dexteram Patris* (Marc. xvi). Quomodo ergo perferri oramus Christum ubi semper est? Sed superius vultum Patris propitium ac serenum fieri super hostiam Filii rogabamus, non quod Filio suo Pater possit esse severus, sed sub occasione Filii, Patris propitiatione nos ingeramus, ut pro amore Filii misereatur nostri, et quasi Filium parvipendat, si pro eo nos non recipiat. Ita et hic, rogamus Patri perferri Filium, qui semper est apud eum pro nobis, ut votum et devotio nostra, per Filium veniat ad Patrem, et virtute tanti sacrificii vota nostra proferantur ante conspectum Dei, quasi Filium ad Patrem non ascendat, si devotio nostra illuc non perveniat. Tali ratione rogamus, ut sicut Christus ante discipulos a terra translatus est in cælum, et factus invisibilis in conspectu ipsius, postea missurus sancti Spiritus donum, ita hostia hæc, ab altari terreno, super quod immolatur, in altare sublime ante conspectum Dei transferatur, ut inde omni benedictione cælesti et gratia repleamur, ut, quæ visibiliter tractatur in terra, invisibiliter operetur in cælo. Hic oblata, ibi accepta, non mutatione loci, vel temporis accessu, ut ceptus ab hoc loco translationis motus ad alium postea perficiatur, le-

incarnatione Verbi consecuta fuerit uberiorem gratiæ redundantiam. Vide S. Thom. iii, p. q. 27, art. 4, 5 ad 2.

(4) Cautè lege, nam Deipara ante suam activitatem adepta est adhuc in utero existens eam sanctificationem, ut nunquam actualiter peccaret, tametsi

eum. Sed, sub eodem loco, qui panis erat fit Verbi caro. Non transfertur loco, ut de pane fiat caro; transfertur tamen ab altari ad cœlum, quia transfertur de pane ad Deum. Sed quia Deus est ubique, non fit loci mutatione, ut jungatur Deo de pane facta caro. Transfertur intus ad Deum invisibiliter, nec movetur exterius ab altari visibiliter, oblata in altari devotione hominis accepta in cœlo propitiatione Dei. Tunc enim a Deo quasi acceptatur, quando Deus nobis propitiatur, et cœlestis benedictio nobis ab eo mittitur. Sed Christus juvamine non eguit angelorum, quando sua virtute ascendit in cœlum, quid ergo rogamus hanc hostiam perferri per manus angeli ante conspectum Dei, cum angelorum officia necessaria non sint huic perlationi? Sed hoc est quod dictum est, quia perlatione corporis et sanguinis Christi, rogamus vota nostra perferri. Sunt tamen nobis angeli deputati, qui offerunt quotidie Deo vota nostra: Unde scriptum est: *Quia angeli eorum semper vident faciem Patris (Matth. xviii)*. Oramus itaque sub occasione Christi perferri vota nostra per manus angeli, ut bona vota proferant boni angeli, sub pretextu tanti sacrificii.

Supplices te rogamus, omnipotens Deus. Supplicamus tibi, curvamus ante te, obnixius deprecamur, ostende omnipotentiam, extende manum validam, ut, quæ propitio ac sereno vultu respicis, etiam ad invisibilia et sublimia tua perferantur, et conspectui majestatis admittas. Hic necessitas incurvationis, hic opus supplicationis, hic incumbit consummatio totius nostri laboris, ut hæc hostia perferatur in sublime altare tuum, in conspectu divinæ majestatis tuæ. Quid est hoc? Quid est perferri hostiam in sublime altare, nisi ovem humeris Pastoris imponi? Et quid ovis humeris imposita, nisi homo assumptus a Verbo? Et quid est sublimius Verbo Dei? Quotidie assumit sibi fideles Verbum Dei, participatione hujus sacrificii. Verbum ergo Dei sublime altare est, ad quod oramus hostiam perferri in conspectu Dei, et per eam nos introduci. Conspectus Dei est Verbum Patris, in quo conspicit omne quod fecit. Nam omne quod agit Pater, in Verbo ejus est. Nam *quod factum est, in ipso vita erat (Joan. 1)*; et: *In principio creavit Deus cœlum et terram (Gen. 1)*, id est in verbo, et: *Verbo Domini cœli firmati sunt (Psal. xxxii)*; et: *Omnia in sapientia fecisti (Psal. ciii)*. Quid rectius dicitur conspectus Dei quam Sapientia sua, in qua conspicit omne quod agit? Hostiam ergo perferri in sublime altare, in conspectu Dei, quid est, nisi oblationem nostram conjungi Verbo, uniri Verbo, fieri Deum, et per eam nos in Deum assumi, et vota nostra acceptari?

Ut quotquot ex hac, etc., usque et gratia repleamur. Per eundem Dominum nostrum. Amen. Habet Ecclesia altare visibile in terra, est et altare invisibile in cœlo apud Deum. Hostia, quam in hoc altari Deo offerimus, Deo jungitur, et fit Deus. In hoc sacrificio junguntur terrena cœlestibus, creatura Deo. Cum de hoc altari sumimus hujus creaturam, acci-

A pimus de sublimi Deum: Cum hic corpus et sanguinem Christi sumimus, de cœlo Deum accipimus, in quo omni benedictione cœlesti et gratia replemur. Sumimus hic visibiliter corpus et sanguinem Christi, sumimus invisibiliter de cœlo, quo perlata sunt benedictionem et gratiam Dei. Sumimus, inquam, gratiam et benedictionem, siquidem digne sumimus Christi corpus et sanguinem. Nam qui indigne sumit, ore quidem sumit et dente terit corporaliter, sed nihil proficit spiritualiter. Imo qui corpus et sanguinem Christi sumit indigne, iudicium sibi manducat et bibit (*1 Cor. 11*). Ideoque rogamus ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus et sanguinem sumpserimus, inde quo perlata sunt, omni benedictione cœlesti et gratia repleamur.

TEXTUS CANONIS.

DISTINCTIO QUARTA.

Memento etiam, Domine, famularum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis. Ipsis, Domine, et omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis et pacis, ut indulgas deprecamur, per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

EXPOSITIO DOMINI ODONIS.

Hac tertia periodo, quæ in confectione corporis et sanguinis Christi sudavit, hucusque finita sumit hinc exordium quarta. Quæ, confecto corpore et sanguine Christi, redit ad rogandum pro mortuis, fidentior exaudiri patrocinio sacrificii. *Memento etiam, Domine.* Hic solet fieri memoria amicorum et familiarium defunctorum.

Ipsis, Domine, et omnibus in Christo quiescentibus. Ipsis, id est quorum memoriam fecimus, et postea reliquis omnibus indulge.

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis. Scilicet qui officium hujus sacrificii celebramus presentes, vel (secundum solitarios) qui in corpore Ecclesiæ per totum orbem terrarum fideliter tibi servimus. Totum vero textum qui sequitur, nescio verbis aliis facere planiorem usque, per quem hæc omnia, Domine, semper bona erant. Per quem, dictum est relative ad hoc quod dixerat, per Christum Dominum nostrum. Sed mirum est

D quod dixit pluraliter: Hæc omnia bona, cum corpus et sanguis Christi non sit nisi unum. Sed in uno Christi corpore, sunt multæ formæ; et cum una sit substantia, multæ sunt figuræ. Quot enim apponuntur panes, tot manent figuræ, substantiarum pluralitate conversa in uno corpore, et visibiliter apparent pluralitas ubi est invisibiliter substantiæ unitas, et unum sit individuum in substantia ubi multiplex est figura. Apponuntur panes figura plures, et substantia fiunt unum corpus Christi; manet pluralitas figurarum, cessat pluralitas substantiarum. Est unum individuum, apparent plura. Proinde modo sicut est, modo sicut apparet, de corpore Domini loquimur. Saepe dicimus, in distributione Domini corporis: Hostias multas expendimus, vel pluribus hostiis

multos uno corpore Christi refecimus, in uno versiculo monstrantes, et eorum quæ apparent pluralitatem, et ipsius substantiæ invisibilis unitatem, cum hostias plures et unum dicimus corpus. Sic et in hoc loco dicimus : Hæc omnia bona, omnes scilicet hostias quas in orbe toto immolat Ecclesia. Quæ quidem, si sensibiles intueris qualitates, infinitæ sunt numero; si substantiam, sanguis est unus et una caro : quæ semper a Deo creantur, quia qui semel Verbi sui corpus creavit de Virgine, quotidie de pane creat ejus carnem, et de vino sanguinem.

Sanctificas. Quotidie sanctificat, oratione sacerdotis et cooperatione Spiritus sancti.

Vivificas. Quotidie vivificat, corpori prius inanimato dans vitam. Unde et prius dicebatur rationalis hæc hostia.

Benedicis. Quotidie benedicit, quomodo superius eam precabamur in omnibus fieri benedictam, et quatuor species subjunximus benedictionis.

Et præstas nobis. Quotidie præstat nobis corpus Filii sui, quia quod est apud Patrem in sublimi, quotidie præstat nobis in altari. Et quod apud eum donum est in cælo, apud homines datum est in terra.

Per ipsum et cum ipso. Per quem Pater de pane carnem creat, sanctificat, vivificat, benedicit et præstat : per eundem ipsum Filium, est Deo Patri, cum Spiritu sancto, omnis honor et gloria. Est honor et gloria Patri per Filium, sicut scriptum est : *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi (Joan. xvii).* Et : *Pater, clarifica Filium tuum, ut et Filius tuus clarificet te (Ibid.).* Habet enim honorem et gloriam Pater cum Filio, cum quo communem habet potentiam et divinitatem. Nam cum quo habet omnia, cum ipso habet, etiam honorem et gloriam Pater, in quo est. Nam scriptum est : *Pater in me est, et ego in Patre (Joan. x).* Quia Pater est in me, ideo quicquid habet Pater, habet in Filio : non enim habere potest, nisi in ipso in quo est.

Oremus : Præceptis salutaribus moniti. Cohortatur orare, subdens causam : quia sumus inde salutari præcepto moniti. Lege Evangelium, et invenies præceptum. Cur hanc solam orationem præcedit adhortatio, cum plures in hoc canone faciamus, et ad nullam hortati sumus? Quia illæ sunt inferiores, et humana ratione compositæ; hæc perfecta, et a solo Deo formata. Unde et sequitur :

Et divina institutione formati. Sicut narrat Evangelium, Dominum rogabant apostoli, *Docce nos orare (Luc. xi)*; et Dominus informavit eos hujus orationis institutione.

A *Audemus dicere.* Audacia videtur et præsumptio homines infirmos divina institutione. Audemus obedientia, non audacia. Audentes audacia, rei sunt; audentes obedientia, laudandi. Ausus obedientiæ bonus; audacia superbiæ, mala. Et, sicut orandi causa subjuncta est, quia præceptum est, ita audendi causa præcessit, quia inde sumus divina institutione formati. *Oremus ergo, quia inde sumus præceptis salutaribus moniti; et, audemus dicere, quia sumus inde divina institutione formati.* Nam ideo oramus, quia inde præceptum accepimus; et ideo audemus, quia nos pavidos ad hoc Deus animavit. Dedit præceptum orandi ad salutem, dedit fiduciam audendi propter timorem.

B *Pater noster, qui es in cælis.* Dominicam orationem non expono, quia multos Patres exposuisse reperio. Nec oportet hic ponere quod in multis locis promptum est invenire.

Libera nos quæsumus, Domine. Facta confirmatione Dominicæ orationis, dicendo : Amen, totus textus qui sequitur pro venia peccatorum orat et pro pace : suo principio sumpto de fine Dominicæ orationis, qui orat contra peccata, dicendo : *Sed libera nos a malo.* Deinde sequens textus incipit pro peccatis, dicendo : *Libera nos, quæsumus, Domine, ab omnibus malis.* Deinde sequitur pro pace : *Da propitius pacem in diebus nostris.* Iterum pro peccatis : *Ut a peccato simus semper liberi.* Deinde pro pace : *Et ab omni perturbatione securi.* Iterum pro pace sequitur : *Pax Domini sit semper vobiscum.* Deinde pro peccatis iteratur :

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Iterum pro pace : *Dona nobis pacem.* Et sic finis et consummatio sacrificii fit de pace, et maneamus in pace. Unde in consummatione sacrificii osculum sumimus : quo et in sacrificio assensum et participatione ostendimus, et quod debemus in pace manere signamus.

CONCLUSIO.

Sanctissimi canonis textu studiosissime inquisito, obsecro te, quicumque transcribis, ut distinctiones diligenter observans, singulorum capitulorum principia grandiusculis litteris prænotes, et periodos in quibus totum quaternarius concludit opusculum capitalibus litteris illumines, appositis titulis quibus et periodorum diversitas prima fronte præclare affulgeat, et singulorum capitulorum principia primo visu se offerant, et immutata cola, et commata, confusis distinctionibus sententias non conturbent.